

Sergiusz Konrad Moskal, Maciej Wiktorowski
(Uniwersytet Jagielloński w Krakowie)

Zarządzanie wiedzą i informacją w społecznościach sieciowych

Intellipedia – studium przypadku

1. Wprowadzenie

Niniejszy artykuł jest próbą wykazania związków zachodzących na styku nowych mediów i służb specjalnych, które mogą wykorzystywać nowe media nie tylko jako źródło informacji, ale także jako technologie oferujące nowoczesne narzędzia zarządzania wiadomościami. Autorzy artykułu wskazują na nowe możliwości, które pojawiły się przed współczesnymi służbami wywiadowczymi, w związku z upowszechnieniem się i rozwojem technologii informacyjnych, określanym mianem zjawiska *Web 2.0*. Punktem wyjścia rozważań jest zagadnienie możliwości wykorzystania nowych metod zarządzania informacją, związanych ze zjawiskiem *Web 2.0*, przez agencje wywiadowcze. Głównym problemem poruszonym w niniejszym artykule jest poddanie krytyce właściwości nowych metod zarządzania treścią, jakimi są narzędzia *Wiki*¹, w kontekście ich przydatności w procesach dystrybucji informacji, jak również w działaniach analitycznych prowadzonych przez służby specjalne.

¹ Narzędzia *Wiki* – zestaw narzędzi dostępnych *online* umożliwiający edycję dokumentów (składających się na bazę danych) użytkownikom, zaprojektowany, by wspomagać grupowe tworzenie i współdzielenie treści oraz współpracę *online*. Narzędzia *Wiki* umożliwiają edycję dokumentów w tym samym czasie, oferując archiwizację indeksu zmian wraz z możliwością ich przywrócenia [por. West, West 2009: 3].

W pierwszej części autorzy prezentują ramy teoretyczne dotyczące „społeczności wirtualnych”² zajmujących się „produkcją partnerską”³ w ramach wytwarzania informacji z użyciem narzędzi typu *Wiki*. W drugiej części artykułu analizie zostało poddane studium przypadku *Intellipedii* – wirtualnej społeczności amerykańskiej *Intelligence Community*⁴, w ramach której współpracują funkcjonariusze amerykańskich służb wywiadowczych. Studium przypadku zostało przygotowane na podstawie doniesień medialnych, informacji prasowych oraz analiz przedstawionych w literaturze przedmiotu. Autorzy dokonali syntezy dotychczas opublikowanych materiałów, zawierających charakterystykę projektu, cechy funkcjonalne, prognozy i zagrożenia, jak również przesłanki towarzyszące jego implementacji. Z uwagi na niemożność bezpośredniego dostępu do analizowanej aplikacji (mowa o strategicznym charakterze *Intellipedii*), autorzy nie mieli możliwości bezpośredniego zbadania jej funkcjonalności. Informacje te nie mogły być zweryfikowane w kategoriach prawdy i fałszu. Na podstawie niniejszej analizy zostały uznane za równoważne.

2. Zarządzanie informacją w systemach sieciowych

Punktem wyjścia niniejszych rozważań są narzędzia zarządzania informacją związane ze zjawiskiem *Web 2.0*, w ramach którego może być zidentyfikowany trend, polegający na pojawieniu się nowych narzędzi o otwartym

² „Wirtualne społeczności to zgromadzenia społeczne ujawniające się w sieci, gdy wystarczająca ilość ludzi przez wystarczająco długi czas kontynuuje publiczne dyskusje z wystarczającymi odczuciami właściwymi człowiekowi, aby tworzyć sieci osobistych relacji w cyberprzestrzeni” [Rheingold 1993].

³ „Produkcja partnerska” (niekiedy również stosowany jest termin „produkcja społeczna”) to forma aktywności społecznej, przybierającej niekiedy formę produkcji pozarynkowej, polegająca na dobrowolnym uczestnictwie użytkowników sieci o równym statusie w procesie tworzenia wartości dodanej dóbr i usług dystrybuowanych drogą cyfrową [por. Benkler 2008: 22, 83–84; Tapscott, Williams 2007: 12; Tapscott, Williams 2008: 38, 108].

⁴ Przez *Intelligence Community* autorzy rozumieją powiązany siecią wzajemnych relacji zespół wykonawczy, składający się z szesnastu amerykańskich agencji i instytucji operujących zarówno osobno, jak i razem na polu działań wywiadowczych niezbędnych dla prowadzenia polityki zagranicznej, a także bezpieczeństwa narodowego USA, powołany na podstawie rozporządzenia nr 11905 prezydenta Geralda Forda z 18.02.1976 r. W zakresie kompetencji IC pozostają takie czynności, jak: gromadzenie informacji, produkcja i dystrybucja materiałów wywiadowczych, kontrwywiad, działania o charakterze specjalnym itd. [por. *United State Intelligence Community* 2008].

charakterze, umożliwiającą publikowanie informacji każdemu użytkownikowi [Hofmokl 2009: 216–217]. *Web 2.0* można określić jako wiązkę technologii, pozwalających użytkownikom sieci na aktywne współtworzenie treści różnego rodzaju (mowa tu zarówno o materiałach tekstowych, audio, jak i wideo). Zjawiskiem towarzyszącym wytwarzaniu treści za pomocą narzędzi *Web 2.0* jest fakt, że jednostki publikujące treści uczestniczą w tym procesie dobrowolnie i nie kierując się sygnałami rynkowymi [Benkler 2008: 76]. Jest to tym bardziej godne uwagi, że wytwarzanie treści pochłania zasoby czasu i *de facto* jest pracą.

Według Davida Colemana i Stewarta Levine’a [2008: 24] do określenia danego zjawiska mianem „współpracy” konieczne jest zidentyfikowanie następujących czynników: ludzi, zaufania oraz woli do dzielenia informacji i pracy w celu realizacji przyjętych przez uczestników danego procesu zadań. Warto więc poświęcić więcej uwagi motywom współtworzenia i publikowania treści. Yoshai Benkler [2008: 270–273] twierdzi, że główną motywacją jest pozyskiwanie satysfakcji z przyczyniania się do wzbogacania zbiorowego doświadczenia oraz czynniki podobne, jak w przypadku motywacji do uczestnictwa w projektach typu *Open Source*⁵ – fakt, że coś drażni określoną grupę użytkowników, w związku z czym postanawiają się zorganizować, by rozwiązać dany problem. Według Benklera [2008: 135] to właśnie stosunki społeczne powstałe między współpracującymi *online* użytkownikami stanowią strukturę instytucjonalną organizacji działań oraz motywację i źródło informacji do współpracy.

Inne powody podają David Coleman i Stewart Levine [2008: 67], wywodzący współpracę w ramach aplikacji *Web 2.0* ze społecznych warunkowań jednostki ludzkiej: „Ludzie mają potrzebę komunikowania się i budowania wspólnoty”. W języku angielskim terminy te mają nawet tę samą etymologię (*communicate* i *community* – przyp. S. K. M, M. W.). We współczesnych społeczeństwach, charakteryzujących się w dużym stopniu swoistym rozluźnieniem stosunków społecznych, ludzie z podobnymi zainteresowaniami łączą się wirtualnie, tworząc sieci, a rozwój narzędzi informacyjnych i telekomunikacyjnych umożliwił im budowanie wzajemnych powiązań na niespotykaną dotąd skalę [por. Coleman, Levine 2008: 68–69]. Człowiekowi bowiem nie wystarcza już bycie „zwierzęciem spo-

⁵ *Open Source Programming* – projekty polegające na wspólnym tworzeniu oprogramowania, którego kod został udostępniony użytkownikom, by sami tworzyli nową, pozbawioną wad lub ulepszoną wersję oprogramowania.

łącznym, będzie ewoluował w kierunku przekształcania się ze stworzenia społecznego w stworzenie społecznościowe” [Scott 1988: 165].

W takim kontekście narodziło się zjawisko określane w literaturze przedmiotu mianem „produkcji partnerskiej”. Jest ono formą produkcji pozarynkowej, o zdecentralizowanym i opartym na współpracy charakterze, prowadzoną przez luźno powiązane ze sobą jednostki, które dzielą się zasobami oraz wynikami produkcji [Benkler 2008: 76]. Determinantami warunkującymi wykonalność produkcji społecznej jest fakt zgromadzenia czynników produkcji charakterystycznych dla gospodarek informacyjnych – informacji, technologii i pracy – w rękach mas [Benkler 2008: 115]. Należy przy tym nadmienić, że dla mas produkcja partnerska ma formę aktywności towarzyskiej [Tapscott, Williams 2007: 30].

Tego typu formy aktywności, których efektem jest przyczynianie się do tworzenia ogólnodostępnego repozytorium informacji, wynikają z technologicznych możliwości swobodnych interakcji, komunikowania oraz dystrybucji informacji, które zwiększają „intensywność, częstotliwość oraz łatwość współpracy *online*” [Shuen 2009: 164–165]. Należy wspomnieć, że narzędzia typu *Wiki* umożliwiają współpracującym jednostkom nie tylko edycję dokumentów, ale także oferują narzędzia wspomagające bezpośrednią komunikację między nimi [West, West 2009: 72]. Komunikacja za pośrednictwem owych narzędzi cechuje się nie tylko zwiększaniem jakości wytwarzanych treści, ale umożliwia ponadto zawieranie znajomości. Komunikowanie się uczestników ma wspomagać tworzenie współdzielonych znaczeń, ustalanych w drodze dochodzenia do konsensusu, który w pewnym stopniu może zostać określony jako konsensus społeczny.

Narzędzia *Wiki* charakteryzują się dynamiczną i wielowymiarową konstrukcją treści, a także wspólnotą autorstwa, dzieloną przez uczestników danej *Wiki* [por. West, West 2009: 5]. Uczestnicy mają do dyspozycji zestaw narzędzi obejmujących: bank zasobów, najczęściej zadawane pytania, wyszukiwanie i korektę błędów, historię edycji, bibliografię, dyskusje *online*, planowanie grupowe oraz encyklopedię [por. West, West 2009: 60–77]. Umożliwiają one nieustanne wzbogacanie zbioru informacji, jego weryfikowanie, poprawianie błędów oraz interpretowanie w kontekście nanieśionych zmian. W przypadku informacji wytwarzanych na skutek „produkcji partnerskiej”, z wykorzystaniem narzędzi *Wiki*, zmianie ulega model wytwarzania wartości dodanej produktu końcowego (informacji/zasobu wiedzy). Dotychczas model ten można było opisać jako liniowy – na po-

szczególnych etapach produkcji była dodawana część finalnej, zsumowanej wartości. Natomiast nowy paradygmat dodawania wartości można opisać jako powstający w wyniku wzajemnych oddziaływań uczestników otwartych sieci [por. Tapscott, Williams 2008: 95]. Warto dodać, że sieci te mają charakter asymetryczny, w związku z czym całkowitemu zatarciu ulega dotychczasowy liniowy charakter procesu.

Odnosząc potencjalne efekty korzystania z narzędzi *Wiki*, można przedstawić je jako zbiór informacji, który po zsumowaniu staje się zasobem wiedzy [Dziuba 2000: 25]. Tego typu rozwiązania wpisują się w podstawowe uwarunkowania skuteczności działań instytucji i organizacji w ramach zarządzania wiedzą [Osimo 2008: 28]. Działania tego rodzaju, w największym uproszczeniu, opierają się na trzech filarach: ludziach, technologii i procesach [por. Mierzejewska 2008]. Kwestią czasu było więc rozpoczęcie przez przedsiębiorstwa i organizacje komercyjne wykorzystywania narzędzi *Wiki* w zarządzaniu wewnętrznymi zasobami wiedzy. Takie zabiegi pozwoliły na przewyższenie strat informacyjnych w granicach organizacji poprzez wprowadzenie równego dostępu do *know-how* dla wszystkich członków organizacji [Benkler 2008: 128]. Równouprawienie wszystkich uczestników zarządzania informacją w ramach struktury organizacji skutkuje powstaniem nowego typu hierarchii wśród społeczności biorącej udział w procesie. W „produkcji partnerskiej”, tak samo jak w przypadku tworzenia oprogramowania *Open Source*, wytwarzana jest hierarchia o charakterze merytokracyjnym, dająca większy zakres wpływów i władzy użytkownikom charakteryzującym się najlepszymi rezultatami pracy [Siewicz 2006: 89].

Demokratyzacja i decentralizacja komunikacji są najważniejszymi właściwościami „społecznościowej produkcji partnerskiej”. Jednakże wiążą się z nimi konsekwencje w postaci zmienionych zasad praw własności. W związku z nieustannym dokonywaniem zmian w treściach opublikowanych przez użytkowników konieczne było wytworzenie nowych form praw autorskich, które rozwiązywałyby problem natury prawnej, jak również umożliwiałyby swobodne przetwarzanie oraz publikowanie przetworzonych treści. Ta potrzeba była bezpośrednią przyczyną stworzenia licencji GNU (*General Public License*), która polega na zachowaniu praw autorskich, przy jednoczesnym udzieleniu licencji na korzystanie, przetwarzanie oraz rozpowszechnianie przedmiotu praw autorskich przy założeniu, że treści powstałe po przetworzeniu będą objęte taką samą licencją [por. Benkler 2008: 79–81].

Jedną z zalet narzędzi *Wiki*, jako instrumentów zarządzania wiedzą, jest fakt, że informacje mogą być przetwarzane w czasie rzeczywistym, co w znacznym stopniu ułatwia proces wprowadzania poprawek, eliminujący akty wandalizmu znane z najpopularniejszej aplikacji bazującej na *Wiki* – Wikipedii. Ten typ zarządzania wiedzą niesie ze sobą wartość także w innym wymiarze – aktualności. Prawdopodobieństwo, że informacje przetwarzane za pomocą *Wiki* są aktualne, jest zdecydowanie większe aniżeli w przypadku mediów tradycyjnych – gazet, książek czy encyklopedii. Wiadomości w nich zawarte mogły wszakże zdezaktualizować się od momentu ich opublikowania.

Dodatkową wartość, towarzyszącą wykorzystaniu *Wiki* do zarządzania informacjami wewnątrz organizacji, stanowi skanalizowanie informacji pod kątem określonych pól tematycznych. Informacje nie ulegają rozproszению, nie są ukrywane przed innymi pracownikami, a także nie ulegają zapomnieniu. Oczywiście, do tych czysto teoretycznych rozważań konieczne jest wprowadzenie założeń o ich hipotetyczności i odniesieniu do sytuacji idealnej, w której użytkownicy danej *Wiki* wykazują maksimum dobrej woli i aktywności w przetwarzaniu informacji tą metodą.

3. *Intellipedia* – case study

Niniejszą część artykułu poświęcono na omówienie studium przypadku *Intellipedii*. Autorzy dokonali analizy cech funkcjonalnych, kierunku przepływu informacji, form partycypacji użytkowników oraz, finalnie, tworzenia całościowych materiałów informacyjnych na podstawie uwarunkowań właściwych dla procesów zarządzania zasobami wiedzy i informacji. Wykazano, w jaki sposób *Intellipedia* realizuje założenia wynikające z charakteru narzędzi typu *Wiki*, jak również innych instrumentów wpisujących się w krąg technologii *Web 2.0*.

Jak wspomniano wyżej, *Intellipedia* jest wirtualną społecznością zorganizowaną w ramach amerykańskiej wspólnoty wywiadowczej (*Intelligence Community*), wykorzystującą elementy zbioru narzędzi *Web 2.0*. Projekt jest wypadkową głębokich transformacji, dokonujących się w instytucjach wywiadowczych na skutek eksplozji informacyjnej. Stanowi także niewątpliwie *novum* na polu eksploatacji Internetu. Dotychczas globalna sieć służyła wywiadowi w pierwszej kolejności jako źródło informa-

cji. Eksploracja zasobów dostępnych w Internecie jest określana jako jeden z fundamentów *Open Source Intelligence*. Ta stosunkowo młoda dyscyplina wywiadowcza bazuje na gromadzeniu danych wywiedzionych ze źródeł otwartych. W przypadku *Intellipedii* mamy do czynienia z wyraźnym krokiem naprzód i wyjściem poza schematy, w które, jak dotąd, były wpisane użytkowe funkcje Internetu w kontekście prowadzenia działań wywiadowczych.

Dynamiczny rozwój Internetu, a wraz z nim i narzędzi typu *Web 2.0*, spowodował wdrożenie wielu z nich w struktury organizacyjne rozmaitych instytucji bądź przedsiębiorstw. Nieuchronność przeformułowania modelu komunikacji, jak i zarządzania zasobami informacyjnymi dostrzeżono również w środowisku amerykańskich służb. W opinii Donalda Burke'a, pierwszoplanowej postaci związanej z projektem, wywiad nie miał wyboru w kwestii adaptacji nowych narzędzi: „świat pędzi do przodu. Zatem jednostki nie są w stanie dłużej gromadzić potrzebnych informacji wystarczająco szybko, kiedy tempo zmusza do ciągłego przyspieszania. Zamiast katalogować informacje w Wordzie lub Excelu i umieszczać je następnie na dysku twardym, możemy je grupować od razu i umieszczać w zasobach narzędzi typu *Wiki*” [Ackerman 2007]. Tym samym opór wobec nowych technologii musiał zostać przełamany.

Amerykańskie *Intelligence Community* liczy szesnaście agencji. W wypadku tak dużego rozwarstwienia trudno jest o pełną koordynację przepływu informacji. Brak zintegrowanych działań oraz luki w ciągłości łańcucha informacyjnego mogą prowadzić do wysoce niepożądanych skutków zarówno dla amerykańskiego bezpieczeństwa narodowego, jak i dla prowadzenia polityki zagranicznej. Jak słusznie zauważył Shane Harris [2007]:

Intelligence Community z pewnością nie działa jako jeden organizm i ów brak koordynacji, a co gorsza współpracy między analitykami różnych agencji oznacza, że szefowie agencji oraz odbiorcy materiałów informacyjnych często nie wiedzą, że analitykom nie udało się wyinterpretować wartościowych danych.

Dezintegracja implikuje ponadto przeciwstawne stanowiska analityczne. To zaś prowadzi do konkluzji, że wygenerowanie spójnego obrazu jest ograniczone. Potrzeba pełnej koordynacji oraz poszerzenia pola współpracy międzyagencyjnej zdeterminowała wysiłki wprowadzenia

jednolitej platformy komunikacyjnej. Bazując na przykładzie Wikipedii, zaprojektowano bliźniacze narzędzie, dzięki któremu wymiana informacji oraz ich analiza zyskała nieznaną dotąd w strukturach wywiadu wymiar.

Kolejną z istotnych przesłanek dla wprowadzenia *Intellipedii* okazała się również zmiana pokoleniowa, jaka dokonana się wewnątrz *Intelligence Community*. Przeszło połowa zatrudnionych w pionie analitycznym pracowników legitymuje się stażem poniżej pięciu lat [por. Shrader 2006]. Większość z nich stanowią zatem stosunkowo młodzi ludzie, dla których znajomość narzędzi *Web 2.0* nie jawi się jako jakakolwiek tajemnica. Michael Wertheimer – przewodniczący pionu analitycznego w biurze Dyrektora Wywiadu ds. Analiz i jeden z pomysłodawców projektu sugeruje, że taki model pracy cieszy się szczególnym upodobaniem wśród młodych analityków [Shrader 2006]. W nich zaś tkwi potencjał i przyszłość amerykańskich służb. Dlatego też do tej grupy w pierwszej kolejności został skierowany projekt.

Rezultaty programu pilotażowego okazały się na tyle satysfakcjonujące, że jesienią 2005 roku zdecydowano się na implementację systemu w strukturze sieci wyżej wymienionych amerykańskich instytucji. Cel, jaki został postawiony przed nowym tworem, został zdefiniowany w następujący sposób: „poszukiwanie i wymiana idei w zakresie najtrudniejszych zagadnień stojących przed amerykańskim wywiadem” [Shrader 2006]. Koncepcja zakładała budowę narzędzia typu *Wiki*, za pomocą którego pracownicy wspólnoty wywiadu mogliby wertować jego zawartość i wносить doń wkład z zachowaniem odpowiednich klauzul tajności. Dostęp do tej platformy wymiany informacji mieliby nie tylko funkcjonariusze wszystkich amerykańskich agencji, ale również urzędnicy administracji rządowej. W tym względzie przewidziano trzy odrębne wersje *Intellipedii*, sklasyfikowane z uwagi na poziom dostępu: ściśle tajną, tajną, jawną [Thompson 2006]. Każda z wersji została umieszczona w wewnętrznej sieci *Intelink*⁶ i skonfigurowana w taki sposób, że jedynie osoby z odpowiednim poziomem dostępu do informacji niejawnych mogą mieć do nich wgląd. Przy

⁶ *Intelink* – niejawną i wysoce chronioną intranet używany przez amerykańską *Intelligence Community*. Został oddany do użytku w 1994 r. Od tego czasu wykorzystuje możliwości Internetu w zakresie dystrybucji materiału wywiadowczego. Jest również najważniejszą platformą wymiany informacji i współpracy między agencjami i prowadzenia przez nie działań. *Intelink* odnosi się do następujących środowisk sieciowych: ściśle tajnego, tajnego oraz jawnego [por. *Wapedia* 2008].

tym sieci są szczególnie kontrolowane, aby zapobiegać ewentualnym przeciekom informacji zaszeregowanych jako ściśle tajne do katalogu jawnego.

Do podstawowych atrybutów *Intellipedii* zalicza się umożliwienie użytkownikom o określonym stopniu dostępu publikowania treści, edytowania i przeglądu artykułów innych autorów, jak również ich uzupełniania i komentowania [Shrader 2006]. Mechanizmy platformy pozwalają ponadto na wgląd w kompletną historię edytowanego tekstu. Strona pojedynczego użytkownika identyfikuje także autora danej publikacji, opisując przy tym daną ekspertyzę oraz źródło jej pochodzenia lub uwzględniając jego brak [Ackerman 2007]. W tym miejscu materializują się założenia dotyczące idei *Web 2.0* oraz narzędzi typu *Wiki*. Współtworzenie treści, a także możliwość ich późniejszej edycji w celu dokonania korekty bądź weryfikacji należy uzupełnić o dobrowolną formę partycypacji użytkowników. Analitycy zyskali potężne narzędzie, dzięki któremu mogą koncentrować swoje działania na tych płaszczyznach, na których mogą uzyskać najlepsze rezultaty przy jednoczesnym zminimalizowaniu kosztów oraz czasu pracy [Dizard 2006]. Również bezpośrednia współpraca między nimi uległa znacznemu uproszczeniu ze względu na możliwość sprawdzenia, kto pracuje nad danym tematem. Współdziałanie odbywa się zatem z wykorzystaniem bardziej asymetrycznych kanałów komunikacyjnych i jest zorientowane na poprawę jakości przedmiotu kolaboracji użytkowników.

Z uwagi na powyższe właściwości informacja może zostać zdefiniowana na nowo i odpowiednio zmodyfikowana, by odznaczała się jeszcze wyższym poziomem relewantności. *Intellipedia* jest postrzegana jako spektrum wiedzy i owa wiedza pokonuje drogę od najwcześniejszych etapów kształtowania się informacji do tego, co określa się mianem produktu zarządzania (*managed product* – przyp. S. K. M., M. W.) [Ackerman 2007]. Jak można się domyślić, rzecz dotyczy kompletnego jakościowo materiału, który ma służyć jako czynnik wsparcia w procesach decyzyjnych. Działania podejmowane przez użytkowników prowadzą zatem do tworzenia skoordynowanego zbiorowego zasobu wiedzy. Biorąc poprawkę na to, że aktywność użytkowników koncentruje się na konkretnych obszarach tematycznych, budowany jest zbiór wiedzy odnoszący się bezpośrednio do właściwego zagadnienia.

Przyglądając się cechom funkcjonalnym *Intellipedii*, należy wskazać kilka zasadniczych różnic dzielących ją od jej cywilnych odpowiedników.

Po pierwsze, *Intellipedi*ans pozbawieni są przywileju anonimowości, który cechuje użytkowników „zwykłych” *Wiki*. Dlatego też dużych problemów nie nastęrcza zidentyfikowanie autorów poszczególnych publikacji. Z uwagi na różną skalę dostępu istnieje zatem możliwość kontrolowania materiałów opatrzonych właściwymi klauzulami. Druga z istotnych różnic sprowadza się bezpośrednio do procesów zarządzania zasobami informacyjnymi. Odwrotnie aniżeli w przypadku Wikipedii, wszystkie zmiany zachodzące w ramach platformy pozostają w gestii wprowadzających je jednostek [Shrader 2006]. Sami użytkownicy zostawiają po sobie ślad w postaci uwag tudzież notatek, które mogą okazać się pomocne na polu wykluczania błędnych wnioskowań. Ponadto, w odróżnieniu od właściwości przypisanych „produkcji partnerskiej”, użytkowników nie łączy luźna forma relacji. Ich związek wynika bezpośrednio ze stosunku pracy na rzecz jednego pryncypała, którym jest rząd Stanów Zjednoczonych. Ostatnią, ale niezwykle wymowną różnicą jest aspekt własności praw autorskich. W przypadku „produkcji partnerskiej” mamy do czynienia z licencją typu GNU, która zakłada, że prawa do treści zostają przy ich autorze, a on sam równocześnie udziela licencji na korzystanie z nich. *Intellipedia* nie przewiduje podobnych rozwiązań. Właścicielem praw autorskich są poszczególne agencje wchodzące w skład *Intelligence Community* [por. *Federal Computer Week* 2008].

Korzyści, jakie płyną z użytkowania *Intellipedii*, może ilustrować jeden z najbardziej wyrazistych przykładów podawanych przez literaturę przedmiotu:

Kiedy w tym miesiącu [styczeń 2006 – przyp. S. K. M., M. W.] baseballista New York Yankees, Cory Lidle rozbił swój samolot o budynek mieszkalny na Manhattanie, funkcjonariusze z Urzędu Bezpieczeństwa Transportu i ośmiu innych agencji zamieścili informację dotyczącą zdarzenia na stronach *Intellipedii*. W ciągu dwóch godzin została ona wyedytowana i zaktualizowana osiemdziesiąt razy. Wypadek nie był zamachem terrorystycznym, ale władze nie mogły tego wiedzieć [Shrader 2006].

Dzięki wykorzystaniu platformy komunikacyjnej udało się w stosunkowo niedługim czasie zidentyfikować istotę wydarzenia i zażegnać niebezpieczeństwo. Wielowymiarowa współpraca przy tworzeniu i koordynowaniu zasobów wiedzy pozwoliła również analitykom na opracowanie

raportu, odnoszącego się do materiałów wykorzystywanych przez irackich rebeliantów do produkcji ładunków wybuchowych [Harris 2007].

Pomimo faktu, że koncepcja platformy komunikacyjnej sprawdziła się dość szybko, to jak każde innowacyjne przedsięwzięcie narażona jest na dozę sceptycyzmu. Głównym zarzutem podnoszonym przeciw *Intellipedii* jest przełamywanie zjawiska określanego w literaturze przedmiotu mianem „paradoksu tajności”. Nietrudno oszacować, że najwięcej użytkowników ma jawna wersja *Intellipedii*, a procent tych z dostępem do wersji ściśle tajnej jest, jak można przypuszczać, niewielki, co kształtuje jej elitarność. Jawna wersja *Intellipedii* będzie mieć najwyższy stopień czytelności i w konsekwencji będzie rozwijać się najszybciej. Zachodzi więc uzasadnione podejrzenie, czy będąc pozbawiona prawdziwych sekretów, będzie w praktyce szeroko wykorzystywana. Informacjom ściśle tajnym przypisuje się dużo większą funkcję użytkową, co *de facto* dalekie jest od stanu faktycznego. Thomas Fingar – szef działu analiz Defence National – ujmuje rzecz następująco: „Wywiad był początkowo, jeśli nie z samej swojej natury biznesem o sekretach, nieustannym ryzyku i wymagającym wielu środków finansowych na zdobywanie tych sekretów” [Thompson 2006]. Fingar stwierdza ponadto, że: „jeśli ograniczysz liczbę ludzi mających dostęp do informacji, będzie ona bardziej bezpieczna i więcej z niej uzyskasz. Ale obecnie jest to właściwe małemu i kurczącemu się procentowi informacji” [Thompson 2006].

Zniesienie ograniczeń dostępu do wiedzy jest według antagonistów *Intellipedii* dużym zagrożeniem. Wewnętrzny obieg informacji umożliwia dostęp do niej wielu użytkownikom. To, co zwolennicy *Intellipedii* postrzegają jako niezaprzeczalny atut, pozwalający na szeroko zakrojoną współpracę, a w efekcie produkcję jakościowych zasobów wiedzy, dla innych obrazuje negacją działań wywiadu. Starsi pracownicy *Intelligence Community* deprecjonują wartość platformy przez wzgląd na fakt, że zawarte w niej informacje przestały być tajemnicą [Harris 2007]. Dla części struktur wywiadowczych, zwłaszcza tej mocno osadzonej w realiach sekretów, to duża kulturowa zmiana. Trudno im przywyknąć do otwartej debaty w zakresie jakiegoś przedmiotu z innymi członkami wspólnoty [Ackerman 2007]. Również sam model funkcjonowania *Intellipedii*, oparty na szeroko zakrojonej współpracy i wymianie doświadczeń, nie zyskał akceptacji wśród starszego personelu wywiadowczego. Nazbyt daleko idąca kolaboracja może, w ich opinii, prowadzić do zdemaskowania źródeł

i metod, używanych przez agencje do zdobywania informacji. Należy czuwać nad tym, by tajne źródła informacji nie wyschły i nie zostały unicestwione [Ackerman 2007].

Opozycja wobec eksploatacji nowych narzędzi i technologii jest zjawiskiem naturalnym. I choć stanowi silny ośrodek oporu, to – jak się wydaje – nie będzie w stanie zahamować wprowadzenia nowego paradygmatu wywiadowczego. A ten ma być w założeniu determinowany przez transparentność i otwartość. Jego ewentualne powodzenie jest uzależnione od funkcjonowania narzędzi pokroju *Intellipedii*. Wśród jej pomysłodawców panuje przekonanie, że implementacja tego tworu „wymusiła rewolucyjne zmiany w naturze gromadzenia, przetwarzania i dystrybucji informacji wywiadowczych” [Ackerman 2007]. Ta kwestia nie podlega dyskusji. Nawet pomimo faktu, że nie ma gwarancji, iż *Intellipedii* nie będą trapić podobne uchybienia jak Wikipedii, zwłaszcza ewentualność wystąpienia błędów. Publikowanie fałszywych informacji jest nieuniknione. Mimo że wciąż nie ma zgody co do ostatecznego kształtu i trwa dyskusja nad *Intellipedią*, to nie poddała się ona jeszcze takiemu „wandalizmowi”, który jest plagą jej cywilnego odpowiednika, między innymi poprzez publikowanie pełnych kłamstw [Thompson 2006].

Można być pewnym, że narzędzia takie, jak *Intellipedia*, będą poddawane ciągłym modyfikacjom. Jak przekonuje Donald Burke, tego rodzaju instrumentarium przypomina żywe organizmy, które zaczynają odzwierciedlać naturę eksploatujących je instytucji [Ackerman 2007]. Jednak, aby mówić o w pełni jakościowej zmianie, to zarówno instytucje, jak i preferowane przezeń narzędzia muszą podlegać nieustannemu rozwojowi. Wówczas możliwe jest sprostanie wszystkim wymaganiom, jakie niosą ze sobą *signum temporis*.

Wiele wskazuje na to, że jest to wizja, która może się zmaterializować. Pochlebną recenzję *Intellipedii* wystawiło FBI. Doceniając korzyści płynące z takiego modelu zarządzania zasobami wiedzy i informacji, ta największa amerykańska agencja śledczo-kontrwywiadowcza nosi się z zamiarem zbudowania własnego odpowiednika *Intellipedii*. *Bureaupedia* ma stać się narzędziem zarządzania wiedzą, które umożliwi agentom i analitykom podzielenie się swoimi doświadczeniami w celu zapewnienia dostępu do ich skumulowanych zasobów informacji. Każdy ślad ich aktywności zostanie udokumentowany. W dużej mierze z uwagi na fakt, że rezultaty ich pracy mają służyć również następnym pokoleniom analityków [Bain 2008]. Jak

prognozują eksperci, rozprzestrzenianie się nowych narzędzi i technologii sieciowych spowoduje koniec tajemnic w ciągu najbliższych piętnastu lat [Brewin 2008]. Prawie każda forma aktywności zostawia po sobie „cyfrowy ślad”, którego nie będzie można ukryć.

Kończąc rozważania na temat nowych dróg zarządzania zasobami wiedzy oraz informacji, jakie zapewnia *Intellipedia*, nie sposób oprzeć się wrażeniu, że jesteśmy świadkami swoistego chichotu historii. Instytucje państwowe o charakterze strategicznym zaczęły z powodzeniem wykorzystywać narzędzia, które zostały wprowadzone do obiegu przez sferę cywilną. To wydarzenie bez precedensu. Do tej pory to cywile przejmowali owoce wojskowych technologii. Najbardziej dobitną egzemplifikacją może być sieć komunikacyjna ARPANET, będąca protoplastą współczesnego Internetu [Castells 2008: 58–61]. O inne, podobne przykłady nietrudno. Dziś sytuacja się odwróciła. Instytucje strategiczne stały się odbiorcą technologii wytworzonych przez środowiska cywilne. *Intellipedia* nie jest tu bynajmniej odosobnionym przypadkiem. Amerykańska wspólnota wywiadu z rozmachem przystąpiła do adaptacji popularnego serwisu społecznościowego MySpace oraz budowy własnego odpowiednika wyszukiwarki Google.

Bibliografia

- Benkler Yoshai. 2008. *Bogactwo sieci*. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.
- Castells Manuel. 2008. *Spółczesność sieci*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Coleman David, Levine Stewart. 2008. *Collaboration 2.0*. Silicon Valley: HappyAbout.Info.
- Dziuba Tadeusz Dariusz. 2000. *Gospodarki nasycone informacją i wiedzą*. Warszawa: Katedra Informatyki Gospodarczej i Analiz Ekonomicznych Wydziału Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Warszawskiego.
- Hofmokl Justyna. 2009. *Internet jako nowe dobro wspólne*. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.
- Scott Peck. 1988. *The Different Drum: Community Making and Peace*. Nowy Jork: Touchstone Books.
- Shuen Amy. 2009. *Web 2.0. Przewodnik po strategiach*. Gliwice: Helion.

- Siewicz Krzysztof. 2006. *Zarys systemu normatywnego społeczności wolnego oprogramowania*. [w:] K. Krzysztofek (red.). *Re: Internet – społeczne aspekty medium*. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.
- Tapscott Dan, Williams Anthony. 2007. *Wikinomics: How Mass Collaboration Changes Everything*. Warszawa: Portfolio.
- Tapscott Dan, Williams Anthony. 2008. *Wikinomia: Jak produkcja społeczna zmienia świat*. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.
- West James A., West Margaret L. 2009. *Using Wikis for Online Collaboration*. San Francisco: Jossey-Bass.

Źródła internetowe

- Ackerman Robert. 2007. *Intellipedia seeks ultimate information sharing*. 10/2007. <http://www.afcea.org>, 18.03.2009.
- Bain Ben. 2008. *FBI creates knowledge Wiki*. 6/2008. <http://www.fcw.com/articles/2008/29/06/fbi-creates-knowledge-wiki.aspx>, 9.04.2009.
- Brewin Bob. *No more secrets*. 9/2008. <http://www.govexec.com>, 3.04.2009.
- Dizard Wilson P. III. 2006. *Spy agencies adapt social software, federated search tools*. 9/2006. <http://gcn.com/Articles/2006/09/22/Spy-agencies-adapt-social-software-federated-search-tools.aspx?Page=1>, 13.04.2009.
- Federal Computer Week*. 2008. <http://www.fcw.com>, 20.07.2008.
- HarrisShane. 2007. *Intelligence veteran aims to motivate young analysts*. 9/2007. http://www.govexec.com/story_page.cfm?filepath=/dailyfed/0907/092407njl.htm, 26.03.2009.
- Mierzejewska Beata. 2008. *Czym (nie) jest zarządzanie wiedzą*. <http://www.e-mentor.edu.pl>, 14.11.2008.
- Osimo David. 2008. *Web 2.0 in Government: Why and How?*. <http://209.85.135.104/search?q=cache:eJtQOBPTI6wJ:ftp.jrc.es/EURdoc/JRC452%2069.pdf+intellipedia+knowledge+management+filetype:pdf&hl=pl&ct=clnk&cd=4&client=firefox-a>, 13.11.2008.
- Rheingold Howard. 1993. *The Virtual Community: Homesteading on the Electronic Frontier*. <http://www.rheingold.com/vc/book/intro.html>, 27.10.2008.
- Sanai.com*. 2008. <http://www.esanai.com>, 20.07.2008.
- Shrader Katrin. 2006. *U.S. Intelligence has discovered the Wiki*. 2/2006. http://www.usatoday.com/tech/news/techinnovations/2006-11-02intellipedia_x.htm, 23.03.2008.

Thompson Clive. 2006. *Open Source Spying*. <http://www.nytimes.com/2006/12/03/magazine>, 20.07.2008.

United States Intelligence Community. 2008. <http://www.intelligence.gov>, 14.11.2008.

Wapedia. 2008. *Mobile Encyclopedia*. <http://wapedia.mobi/eng/Intelink>, 20.07.2008.